

נפגשים בפרשה, התשע"א

פרשת קדושים

הרב אבינר ואלישיב רייכנר

השיעור נמסר בכל שבוע באתר מכון מאיר: meirTV.co.il. להערות/הארות: matan.ozana@gmail.com

א. הפרשה פותחת בקריאה כללית – קדושים תהיו. קדושה זו מילה מלחיצה משהו, משהו שנראה רחוק מאיתנו. למה הכוונה בשאיפה זו?

זוהי שאיפה שהיא ברת השגה, ולשם כך עלינו להבין מהי באמת קדושה. ספר מסילת ישרים העוסק במידות האדם בנוי משלוש מדרגות:

מדרגה ראשונה – אליה יכול להגיע כל אדם: רכישת מידת הזהירות (סור מרע), מידת הזריזות (עשה טוב), מידת הנקיזות (סור מרע לגמרי, אל תעשה עבירות שמקובלות בחברה כאילו אינן כאלו). עשית כל אלו – אתה צדיק.

מדרגה שנייה - מתאימה ליחידים: מידת הפרישות (מתענוגות העוה"ז), מידת הטהרה (הכל לשם שמים), מידת החסידות (לשמח את קונו), מידת הענווה (ביטול היש ויראת ה').

לבסוף ישנה מדרגה שמתאימה ליחידים יחידים – הלא היא הקדושה. אדם קדוש הוא אדם שכל המציאות שלו, גם החומרית, היא אלוקית. ואמנם ספר מסילת ישרים מציב בתור אידיאל את החסידות – שאף היא שמורה ליחידים, אבל הקדושה היא עוד יותר קשה להשגה.

רש"י מסביר על המילים "קדושים תהיו": "פרושים תהיו", שזוהי המדרגה השנייה אצל רמח"ל. אך רש"י מוסיף – "מן העריות ומן העבירה" – זוהי המדרגה הראשונה. כלומר, על מנת להיות קדוש, על האדם להיות קדוש גם במדרגות הבסיסיות יותר קודם לכן.

ב. מצוות רבות בפרשה מסתיימות במילים "אני ה'". מה פשר החזרה הזו?

אפשר להסביר זאת בכמה אופנים. באופן הפשוט, המוסר שלנו אינו רק אנושי, הוא אלוקי. גם כאשר אנו מקיימים "ואהבת לרעך כמוך" – זהו מוסר אלוקי (ופסוק זה באמת מסתיים במילים "אני ה'"). ללמדנו שכל המאמץ שלנו, גם בבין אדם לחברו, צריך לנבוע מתוך עבודת ה', מתוך אותו "אני ה'".

אם איננו אוכלים חזיר רק מפני שהוא לא טעים לנו, אין כאן עבודת ה'. אם אנו מציינים לחוקי החברה רק בכדי שלא יהיה כאוס בחברה, אין כאן עבודת ה'. אנו מדברים על מוסר אלוקי שכולל בתוכו את המוסר הטבעי ומוסיף קומה מעליו.

ג. "לא תקלל חרש" – הדבר נאסר אף על פי שהחרש איננו שומע את חרפתו. האם הדבר מצביע על גדלות המוסר היהודי?

בהחלט. הרב קוק בתחילת אורות הקודש מבאר שמוסר של חול (המוסר הטבעי) הוא מוסר חלש שאיננו עומד בפני התפרצות יצרים. בימים אלו אנו מודאגים מדו"ח שהתפרסם על אלימות חסרת תקדים בבתי הספר. אע"פ שאפשר לסמוך על כל המחנכים שהם מוסרים את הנפש כדי שלא תהיה אלימות, בכל זאת יש אלימות בבתי הספר. כנראה שהשאלה היא האם מוסר טבעי אנושי הוא מספיק, או שצריך גם להוסיף מוסר אלוקי לחינוך הילדים ולסייע להם. הלוא הנוער איננו רשע, יש לו מצוקות וקשיים והדבר פורץ בצורת אלימות. לכן עלינו לעשות הכל בכדי להכניס את המוסר היהודי אל החינוך.

ד. מדוע במצווה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ישנה הדגשה של הלב?

לפני שתי פרשות דיברנו על איסור לשון הרע, וכעת הדרישה גדולה יותר – אסור אפילו לשנוא בלב. ובכדי להגיע למדרגה שכזו עלינו להזדכך הרבה, להסתכל בעין טובה על האחר. כמובן שיש מקרים יוצאי דופן ששם האהבה לא שייכת, אבל באופן כללי הדרישה היא שנאהב מכל הלב, ולא רק כלפי חוץ.

ה. בפרשה מופיעה מצוות תוכחה שהיא קשה מאוד לביצוע, שכן היא נעשית פעמים רבות עם נגיעות אישיות, עם רצון לבייש את האחר או להראות לו שאנו טובים יותר, וכבר נראה שכמעט בלתי אפשרי לקיימה היום.

בפסוקים אלו יש מעין סנדוויץ': "לא תשנא את אחיך בלבבך... הוכח תוכיח... ואהבת לרעך כמוך". והרמז ברור – "את אשר יאהב, יוכיח". איך מוכיחים בן אדם? אם מראים לו מיד את כל מעלותיו השליליות, בודאי שהוא יעשה ההפך. אלא, תנאי ראשון הוא להכיר את אותו אדם ולאהוב אותו. ומתוך כך אני מגיע להכרת תכונותיו ונותן בו אמון כה גדול שהוא בעצמו אין לו אמון שכזה. לבסוף מצווה לגשת אליו ולומר לו שהוא אדם יקר, ושיש לי אמון בו ובכך שיצליח לצאת מהטעות שעשה. כך היא מצוות תוכחה, שרק כך היא נשמעת על ידי הצד השני. ובמקום שאין היא נשמעת, מצווה שלא להשמיע אותה כלל.

ו. נראה כאילו הכלל הגדול "ואהבת לרעך כמוך" שייך יותר לעשרת הדברות, לאמרות גדולות המתנשאות בראש היהדות. ואילו כלל זה מצוי דווקא בפרשתנו, בתוך כל פרטי הפרטים של ההלכות ה"קטנות" לכאורה.

בעשרת הדברות מופיעים הכללים היסודיים והחמורים ביהדות, שכל שהעובר עליהם חייב מיתה. מי שאינו אוהב את חברו, לא נהרוג אותו. וגם מצוות לימוד תורה לא כתובה בעשרת הדברות, וכן מצוות גדולות אחרות, כך שאין להסיק מכאן מסקנות.

ז. אחת המצוות המיוחדות בפרשה היא כלאיים – בבהמה, בבגד ובשדה. מה מיוחד במצווה זו?

להרוג בע"ח מותר בכדי לאכול, אך אין בזה אידיאל – אדם הראשון לא אכל בע"ח, אלא היה צמחוני. נצטוונו "לא תבשל גדי בחלב אימו" – מדוע? כיוון שבשר זהו רצח, וחלב זהו גזל. כ"א בנפרד מותר, אך השילוב ביניהם חמור יותר ונאסר כדי שנזכור שאין זה אידיאל.

כך גם באיסור שעטנז – חיבור של צמר ופשתן: הצמר נלקח מן הבהמה בכח ובמהירות, זהו גזל. פשתן – זהו דבר אחר לגמרי, שם האדם משקיע, זורע, טורח. ואע"פ ששניהם מותרים מהתורה כשהם נעשים בנפרד, התורה רוצה שנדע להפריד ביניהם ונבין שיש הבדל תהומי בין שתי דרכים אלו. זוהי הבחנה חינוכית שמכינה אותנו לאט לאט אל העתיד, אז נחזור אל האידיאל הצמחוני.

ח. מה עומד מאחורי איסור ערלה? לא חבל על הפירות שמבשילים ואין אנו זוכים לעשות בהם שימוש שנים שנים?

היסוד החינוכי הוא איפוק, דחיית סיפוקים. זהו יסוד גדול. שלוש שנים שהפירות אסורים, שנה רביעית היא נטע רבעי. והתורה מתחייבת – "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו אני ה' אלוקיכם".

הכותרת לפרשה זו היא – קדושים תהיו. ובכדי להיות קדושים עלינו לטרוח ולעמול בפרטי פרטים של הלכות בכל דרכי חיינו. גם המערכת שבין אדם לחברו, גם עבודת האדמה וכמובן המצוות שבין אדם למקום – בכולן עלינו לטרוח.

שבת שלום ומבורך